

El concepte de lliure me

en boca de...

William E. Rees

Pare del concepte de
“petjada ecològica”, és
el director de l'Escola
de Planificació Local i
Regional de la
Universitat
de Britis Columbia
(Canadà).

rcat és una ficció

Malgrat la popularitat de la petjada ecològica de l'activitat humana com a indicador de sostenibilitat, no s'han produït canvis en els patrons de producció i consum. Rees marca la diferència entre el políticament correcte i el realment sostenible.

—*Vancouver, on vostè viu i treballa, té una petjada ecològica 25 vegades més gran que el seu territori. Què està fallant en el desenvolupament urbà?*

—Els nostres estudis sobre petjades ecològiques demostren que els humans amb nivell de vida elevat d'aquest segle consumeixen entre 100 i 200 vegades més d'energia i matèria que els seus avantpassats. Les regions urbanes no poden satisfer la seva demanda a partir dels recursos propers i s'han convertit en autèntics “forats negres” que xuclen els recursos de zones distants. Aleshores, el comerç internacional creix i, d'aquesta manera, encoratjant tots els indrets a excedir els seus propis límits i oferint les plusvàlues locals a la demanda global, aquest comerç incontrolat accelera l'esgotament del capital natural.

—*La planificació racional sembla l'única via per posar les coses en ordre però fins a quin punt col·lisió amb les forces del lliure mercat, tan preconitzades avui dia?*

—El concepte de lliure mercat és una ficció. Segons la teoria, perquè funcioni cal que hi hagi un coneixement perfecte dels participants, una competència perfecta, i això no passa mai. Els mercats operen raonablement per a béns de propietat privada, que tenen un valor de canvi establert, però no poden funcionar per a

realitats com la capa d'ozó. I, precisament, la vida se sustenta en aquestes realitats. No cal, però, anar tan lluny, els mercats tampoc garanteixen la seguretat al carrer ni els entorns urbans d'estètica agradable, tot i que aquests elements formen part del benestar. El mercat és eficient per assignar recursos escassos, d'acord, però, en canvi, no té res a dir sobre justícia distributiva, perquè tendeix a fer més pobres els pobres. De tota manera, la planificació no s'oposa al lliure mercat, ans al contrari, el complementa tot assolint més estabilitat social, seguretat ecològica i viabilitat econòmica. La tragèdia dels nostres dies no és el lliure mercat, sinó l'extrema dreta, que ha venut a tothom un concepte distorsionat del benestar i de les virtuts del lliure mercat.

—*El vell llenguatge economicista de “més és millor” encara domina els discursos i les accions...*

—La gent sembla no tenir consciència del lligam entre el seu comportament com a consumidors i el curs insostenible del desenvolupament global. Tots els governs, institucions, grans corporacions i organitzacions internacionals com les Nacions Unides, el Fons Monetari Internacional o el Banc Mundial, tenen com a preocupació central un desenvolupament econòmic que no es discuteix. I un dels efectes de la manca de

discussió és l'emprobriment del debat públic i intel·lectual. Així, Julian Simon, un famós defensor del creixement il·limitat de la Universitat de Maryland, que va morir l'any passat, havia dit textualment "tenim a les nostres mans la tecnologia per vestir, alimentar i subministrar energia a una població en continu creixement per als propers 7.000 milions d'anys" (Simon va corregir després la xifra de 7.000 milions per 7 milions). Aquestes visions optimistes, fonamentades en dades més que discutibles, recomorten l'home del carrer i serveixen perfectament als més poderosos. Per tant, són políticament satisfactòries. D'altra banda, el físic Albert Bartlett va estimar al respecte que un 1% d'increment de la població mundial durant 7 milions d'anys donaria un nombre d'habitants de magnitud

caldrà produir. El resultat final de tot plegat pot ser que l'eficiència tecnològica, i els guanys que se'n deriven, facin augmentar el consum i la contaminació. Segons la meua hipòtesi personal, això és el que ha passat històricament: els països del nord han fet grans avenços en eficiència des del 1975, però també s'ha detectat un increment gradual per capita de l'ús de recursos naturals en la majoria d'aquests països. Irònicament, gràcies a l'eficiència, ha augmentat la petjada ecològica de l'economia de consum. La solució a aquest problema és que els guanys derivats de l'eficiència no repercuteixin en l'estímul dels circuits de consum i això es pot fer a través dels impostos.

—A la Cimera de Rio es va debatre la importància de tenir bons indicadors ambientals per fer polítiques

" Es podria dir que mentre puja el PIB (Producte Interior Brut), baixa el benestar general a llarg termini"

William E. Rees ha publicat diversos llibres i articles sobre la petjada ecològica i la capacitat de càrrega dels ecosistemes, així com sobre la relació entre la sostenibilitat i els diferents aspectes del creixement econòmic.

30.000 vegades més gran que la quantitat d'àtoms existents a tot l'univers conegut!

—Quines són les relacions entre una major eficiència i la sostenibilitat?

—Molta gent defensa la idea de l'increment de l'eficiència material i energètica com la clau cap a la sostenibilitat. Aquest acostament també resulta políticament acceptable perquè no requereix ajustaments seriosos en els estils de vida i promet creixement i consum per a tothom. Tot i que és indiscutible que una tecnologia millorada és una part de l'equació de la sostenibilitat, hi ha alguns problemes. La millora de la productivitat material només pot contribuir a la sostenibilitat si es dona una reducció (o un "no-creixement") del nivell de consum de béns i serveis perquè, si els guanys que obtenim amb l'eficiència repercuteixen en sous més alts i preus més baixos, aleshores la gent tindrà més diners per gastar en més béns que

adequades. Donat que no s'han fet bones polítiques des d'aleshores, hem de culpar els mals indicadors?

—Té raó, hi ha hagut poques polítiques sòlides des del 1992. Fins i tot l'acord de Kyoto sobre la reducció d'emissions de CO₂ ha estimulat la creativitat en el sentit de com estalviar-se les accions compromeses, més que no pas en la reducció en l'ús de combustibles fòssils. Però no, no és culpa dels indicadors. És més senzill: els problemes ambientals no estan a l'agenda política perquè en el seu lloc n'hi ha d'altres com l'atur crònic, la crisi bancària al Japó o la recessió mundial.

Pel que fa als indicadors, tothom voldria tenir-ne un parell que ho expliquessin tot, però aquest és un exercici en va perquè els indicadors poden ser mal usats i mal interpretats. Un bon exemple el tenim aquí, al Canadà, quan l'any passat un *think tank* conservador va presentar unes dades (presència de plaguicides en

La petjada ecològica dels Països Baixos

Font: M. Wackernagel, i W.E. Rees. *Our Ecological Footprint* New Society Publishers, Philadelphia, 1996.

Un dels reptes del nou paradigma sostenibilista és la formulació d'indicadors de desenvolupament que reflecteixen la degradació dels recursos naturals. La petjada ecològica de William Rees és un d'aquests indicadors. Rees afirma que "sovint, els indicadors més rellevants provenen de fonts inesperades. Per exemple, la bancarrota de companyies d'assegurances a causa de l'increment dels danys ocasionats per tempestes, ha alertat més els governs i les empreses sobre el canvi climàtic, que no pas altres variables".

els Grans Llacs, de diòxid de sofre a l'aire, etc.) per argumentar que la qualitat ambiental del país i dels Estats Units estava millorant com a conseqüència de l'economia de mercat "que afavoreix el medi". Bonica retòrica, però la realitat és que els bons resultats que mostren els indicadors es deuen a accions del govern que, en el cas concret dels plaguicides, van comptar amb protestes fermes per part de la indústria privada. La reubicació de les indústries més brutes a Mèxic o a la Xina també té alguna cosa a veure en aquesta millora ambiental. En aquest cas, els indicadors eren vàlids però la interpretació que se'n va donar era errònia.

Malgrat tot, considero que hi indicadors vàlids per resseguir l'estat del món i el seu progrés cap a la sostenibilitat com, per exemple, el consum d'energia o de materials per capita i la relació amb el PNB en països clau. Aquestes mesures donen els millors registres de la interacció humana amb la realitat biofísica. Cal no oblidar que l'economia és, després de tot, la manifestació física de l'ecologia humana. Les mesures més simples, com per exemple la concentració de CO₂ a l'atmosfera, també són indispensables per conèixer les tendències i forçar els mecanismes d'actuació corresponents.

—No creu que les cimeres pateixen de la falta de compromís dels estats a causa de la persistència de les sobiranes com una realitat encara molt forta?

—És ben cert que hi ha una manca de compromís dels estats, però això no implica que la sobirania sigui un obstacle per a la sostenibilitat. Ben al contrari, en general, els instruments que actualment superen la sobirania tendeixen a actuar en detriment de la sostenibilitat. Suposem que no hi hagi estats i que el món sigui governat només per les motivacions i els valors del capital

transnacional (de fet ja anem cap aquí). Dubto que ni tan sols se celebressin Cimeres de la Terra!

La qüestió rellevant és quins són els valors que dominen i, sobretot, de qui són. El valors que condueixen la globalització i que redueixen la sobirania afavoreixen l'homogeneïtzació dels pobles, la cultura, els sistemes monetaris, els mètodes de producció i els paisatges.

—Però, paral·lelament, sorgeix amb més força que mai un món multicultural on, per exemple, les cultures no occidentals reclamen la mateixa validesa per a les seves visions del món. Poden ajudar aquestes dinàmiques a una acció internacional coherent per fer front als problemes que ha anat esmentant?

—Estic animat pel sorgiment d'una forta reacció contra la globalització dominadora i uniformitzadora. Penso que veurem com el pèndul se'n va cap a la banda de l'àmbit comunitari i local en la propera dècada. Això pot ser positiu. En agricultura, la tradicional diversitat de llavors i de mètodes de conreu reflectia la varietat del paisatge i la inevitable varietat del clima. Per contrast, la globalització demana monocultiu, amb mètodes de producció intensius que senzillament ignoren la varietat local i són generalment insostenibles.

Una "acció internacional coherent" no és necessàriament una bona cosa. De fet, la major part de l'acció internacional avui dia és contrària a la sostenibilitat. L'ideal seria l'equilibri entre una sobirania estatal suficient per fer "el que és correcte", a nivell local, i un marc de tractats internacionals que impediria que tant els estats com les multinacionals fessin malbé els béns comuns. Potser l'Acord de Montreal per protegir la capa d'ozó en sigui un exemple raonable.

Albert Punsola